

УДК: 336.14:352 (477)

Доктор економічних наук, доцент В.Г. Баранова, Е.І. Курганська

Одеський національний економічний університет

Рецензент: к.е.н., доцент кафедри фінансів ОНЕУ І.С. Волохова

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛИШКІВ НА ЄДИНОМУ КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ РАХУНКУ

Розглянуто в динаміці показники ЄКР, проаналізовано залишки. Визначено значення функціонування єдиного казначейського рахунку (ЄКР) для ефективної діяльності системи казначейства, який концентрує фінансові ресурси. Це призводить до прискорення процесу і збільшення оборотності бюджетних коштів, ефективності їх використання, до доступності інформації про касові виплати за рахунок засобів державного бюджету.

Ключові слова: система казначейства, управління бюджетними коштами, ЄКР, казначейство, фінансові ресурси, державний бюджет.

Рассмотрены в динамике показатели ЕКС, проанализированы остатки. Определено значение функционирования единого казначейского счета для эффективной деятельности системы казначейства, который концентрирует финансовые ресурсы. Это приводит к ускорению процесса и увеличению оборачиваемости бюджетных средств, эффективности их использования, к доступности информации о кассовых выплатах за счет средств госбюджета.

Ключевые слова: система казначейства, управление бюджетными средствами, единый казначейский счет, кассовые поступления, государственный бюджет, финансовая система.

Baranova V.G., Kurganskaya E. I.

Odessa National Economic University

AN ANALYSIS OF RESEARCH OF AMOUNTS IS OF THE UNIQUE TREASURY ACCOUNT

The indexes of joint treasury account are considered, the analysis of tailings of budgetary facilities is done. Certainly value of functioning of the unique treasury account for effective activity of the system of treasury, which concentrates financial resources. It brings to the acceleration of process an increase over of circulating of budgetary facilities, efficiency of their use, but also to availability of information about cash payments due to facilities of the state budget.

Keywords: exchequer system, management of budgetary funds, the uniform exchequer account, cash receipts, the state budget, a financial system.

Постановка проблеми та її актуальність. Виникнення системи казначейства було обумовлено розвитком економічних відносин у суспільстві та необхідністю управління фінансовими ресурсами держави для виконання відповідних функцій. Недосконалість банківської системи виконання бюджету спонукала до створення нової організації, яка не лише здійснює виконання бюджету за доходами та видатками, але й контролює їх використання за цільовим призначенням. Функціонування системи казначейства спонукало низку нових проблем, серед яких – підвищення ефективності управління видатками державних коштів. Саме від дієвості системи управління видатками багато в чому залежить обіговість фінансових ресурсів, своєчасне та раціональне фінансування державних програм, фінансування функцій держави. Запровадження системи казначейства забезпечило акумулювання фінансових ресурсів на єдиному казначейському рахунку, певну ефективність управління державними коштами, контроль, прозорість та цільове використання бюджетних коштів за видатками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження питань з управління доходами і видатками бюджету за умов переходу економіки до ринкових відносин присвячені праці таких вчених як Й.М. Безкида, О.Д. Василика, В.М. Опаріна, С.І. Юрія та інших. Становлення і розвиток казначейського виконання бюджету розглянули відомі вітчизняні вчені: П.Г. Петрашко, С.Е. Прокоф'єв, О.О. Чечуліна, С. Харченко, Й.Н. Бескид, М. Огданський, О.Д. Василик, С.І. Юрій, О. Даневич. Питання розвитку та становлення Державного казначейства розглядалися в публікаціях іноземних та українських науковців: Б. Аллена, М. Альєра науковців: О.С. Даневича, О.І. Кіреєва, П.Г. Петрашка, М.Ф. Огданського, В.П. Тентюка та інші.

Невирішені раніше питання. Однак невирішеними залишається низка проблем, пов'язаних з відсутністю ефективних механізмів управління в умовах обмеженості фінансових ресурсів в процесі касового виконання державного бюджету.

Формулювання мети. Дослідження та аналіз залишків на єдиному казначейському рахунку

Виклад основного матеріалу. Єдиний казначейський рахунок об'єднує систему рахунків, що діють в єдиному режимі та через які в системі казначейства проводяться операції за доходами та видатками бюджетів усіх рівнів відповідно до Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік. Це дає можливість в системі казначейства в режимі реального часу отримувати інформацію про рух та наявність коштів на єдиний казначейський рахунок як результат здійснення операцій на всіх його бюджетних та небюджетних рахунках.[7, 8]

Реалізація функції управління бюджетними потоками держави стала можливою через консолідацію фінансових ресурсів держави на єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Запровадження ЄКР, на який зараховуються державні доходи і з якого здійснюються видатки, дозволяє органам казначейства мати вичерпну інформацію про стан державних фінансів, а отже, володіти фінансовим важелями макроекономічного регулювання.

Концентрація на єдиному казначейському рахунку дозволяє не лише акумулювати фінансові ресурси, не лише контролювати їх цільове використання, не лише прогнозувати майбутні залишки або нестачу бюджетних коштів, а показує його роль та економічну сутність.

Існує багато тлумачень щодо визначення поняття єдиний казначейський рахунок. Так, наприклад, Юрій С.І. надав слідує визначення терміну ЄКР: «Єдиний казначейський рахунок – це система бюджетних рахунків органів державного казначейства, що відкриті в органах казначейства за відповідними балансовими рахунками, на які зараховуються податки, збори, інші обов'язкові платежі державного та місцевих бюджетів та надходження з інших джерел, і з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів» [7]; Петрашко П.Г. і Чечуліна О.О.: «ЄКР – це система бюджетних рахунків органів Держказначейства, відкритих в установах банків за відповідними балансовими рахунками, на які зараховуються податки, збори, інші обов'язкові платежі державного бюджету та надходження з інших джерел, встановлених законодавством України, і з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи та/або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів»[6, 4] На нашу думку, ЄКР – це сукупність рахунків, відкритих в установах уповноважених банків, які, як елемент управління операціями державної казначейської служби, надають можливість контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, що перебувають у розпорядженні казначейства, та здійснення розрахунків в системі елек-

тронних платежів НБУ щодо практичної спрямованості. Визначення «Єдиного казначейського рахунку» в кожній конкретній країні має свою специфіку і залежить від багатьох факторів, адже системи казначейств різних країн створюються і розвиваються індивідуально, мають відповідні політичні, економічні умови та нормативно-законодавчу базу. Вищевказані видатні вчені розглянули єдиний казначейський рахунок, питання становлення та розвитку казначейської системи управління бюджетними коштами, акцентували увагу на змісті практичної спрямованості. Однак недостатню увагу було приділено проблемам системи казначейства, систему казначейства взагалі не було розглянуто, а також не було визначено економічного змісту єдиного казначейського рахунку, і т.і.

Вченими недостатньо було вивчено єдиний казначейський рахунок як економічні відносини, всі розглядають суто з точки зору прикладного аспекту.

Вважаємо, що єдиний казначейський рахунок – це економічні відносини, які складаються в процесі розподілу, перерозподілу фінансових ресурсів в системі казначейства між учасниками бюджетного процесу.

Найголовніше, що було поза увагою науковців – роль єдиного казначейського рахунку. Адже завдяки єдиному казначейському рахунку і вступу до системи електронних платежів казначейство має значні переваги перед іншими учасниками бюджетного процесу.

Одним з ключових моментів організації казначейського обслуговування фінансових ресурсів є метод єдиного казначейського рахунку в системі казначейства.

Завдяки коштам єдиного казначейського рахунку здійснюється покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, пов'язаних з недостатньою платоспроможністю місцевого бюджету на конкретну дату погасити бюджетні фінансові зобов'язання за визначеними статтями видатків за рахунок наявних та очікуваних грошових активів загального фонду місцевого бюджету та коштів резервного фонду.

Запровадження єдиного казначейського рахунку, на який зараховуються усі доходи, і з якого здійснюються всі наступні видатки бюджетів, дає змогу зосередити фінансові ресурси на кореспондентському рахунку Державної казначейської служби України.

А наявність на центральному рівні інформації про стан та рух фінансових ресурсів надає Міністерству фінансів та головним розпорядникам коштів широкі можливості для гнучкого маневрування бюджетними коштами держави та оперативного контролю за їх спрямуванням.

А відтак, це означає володіти фінансовими важелями регулювання економічної ситуації в державі.

Реалізація функції управління бюджетними потоками держави стала можливою через консолідацію фінансових ресурсів держави на єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Запровадження ЄКР, на який зараховуються державні доходи і з якого здійснюються видатки, дозволяє органам казначейства мати вичерпну інформацію про стан державних фінансів, а отже, володіти фінансовими важелями макроекономічного регулювання.

Від того, яким чином буде організовано роботу системи казначейства, насамперед такої його функції, як управління фінансовими ресурсами, залежатимуть і виконання бюджету, і макроекономічні процеси в державі.

За наявності своєчасної і достовірної інформації про надходження до бюджету, здійснені видатки та наявні зобов'язання можна оперативно ухвалювати рішення щодо розміщення тимчасово вільних залишків або здійснення запозичень. Рух фінансових ресурсів на єдиному казначейському

рахунку (центральний рівень) щоденно повинен становити близько 8 млрд. грн. За даними ДКСУ на рівні регіону(приклад, Одеський) залишок єдиного казначейського рахунку різко коливається, що свідчить про нестабільність надходжень та використання фінансових ресурсів, а також наслідки економічної кризи [187]. Що стосується залишку єдиного казначейського рахунку на вищому рівні(ДКСУ), то ситуація інша [187]. Оскільки, для задоволення щоденних потреб та гармонічного коливання цих залишків їх загальна сума повинна перебувати в районі 8 млрд.грн., а практика показує, що цей залишок з жовтня 2012 до листопада 2012 року становить лише 1762 млрд. грн, то це говорить про неможливість покриття видаткової частини бюджету. В такі періоди видатки здійснюються лише по захищеним статтям.

Роль системи казначейства в бюджетному процесі взагалі й у виконанні бюджету важко переоцінити, зокрема на сьогодні вона набагато вища, порівняно з тими роками, коли діяльність системи казначейства тільки розпочиналась. Організаційне забезпечення системи казначейства в цілому реалізувало функцію казначейського обслуговування державного бюджету.

Для аналізу впливу факторів на обсяг залишків на ЄКР побудуємо математично-статистичну модель, що описує залежність обсягу залишків на ЄКР від основних чинників впливу на ці обсяги. Якщо останні чинники є сезонною складовою і показують коливання залишку у межах року, то такі чинники як доходи та видатки державного бюджету, стан державного та гарантованого боргу безпосередньо впливають на стан залишку на ЄКР і показують середньорічний залишок на ЄКР. У таблиці 1 наведено за даними Державної казначейської служби України доходи державного бюджету, видатки державного бюджету, стан державного боргу та середні значення залишків на ЄКР за період 2003 – 2012 років. Побудуємо на їх основі економіко-математичну модель залежності обсягу залишків на ЄКР від доходів державного бюджету, видатків державного бюджету та стану державного боргу. Побудовано рівняння регресії

$$y = 3820,1 + 0,11x_1 - 0,05x_2 - 0,03x_3.$$

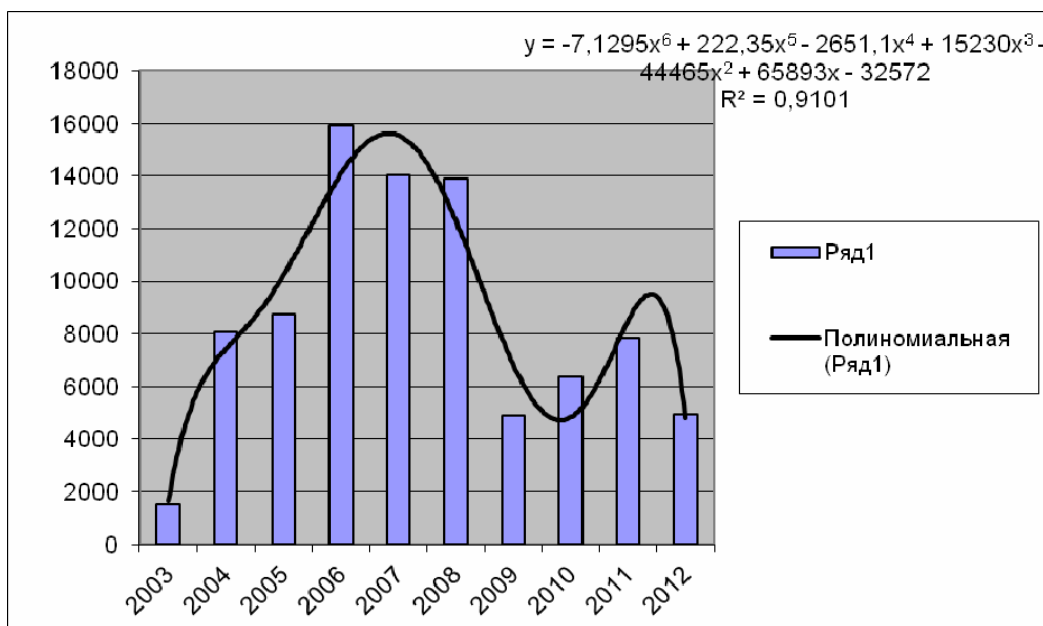

Рис. 1. Поліноміальна лінія тренду залишків ЄКР.

[Розроблено автором]

Значення множинного коефіцієнту кореляції 0,778 показує, що побудована модель достатньо якісно відображає залежність. Проте досить впливовими є і невраховані фактори. Рівень значущості F -критерію показує, що з ймовірністю 0,83 модель можливо вважати адекватною дійсності. Статистично-математична модель впливу на середній залишок на ЄКР (y) доходів державного бюджету (x_1), видатків державного бюджету (x_2) та стану державного та гарантованого боргу (x_3) побудовано за допомогою команди «Регрессия» пакету «Анализ данных» MS EXCEL. Проте значення F -критерію досить низьке для прогнозування за допомогою побудованої моделі, тому необхідно проаналізувати змінні, що входять до моделі. З економічної точки зору зрозуміло, що доходи державного бюджету та видатки державного бюджету є залежними та скорельованими змінними: видатки безпосередньо залежать від доходів. Доводе таке припущення і обчислення коефіцієнту кореляції між зазначеними факторами $r_{x_1, x_2} = 0,987$.

Тому розглянемо вплив на середній залишок на ЄКР (y) доходів державного бюджету (x_1) та стану державного та гарантованого боргу (x_3). Статистично-математична модель впливу на середній залишок на ЄКР (y) доходів державного бюджету (x_1) та стану державного та гарантованого боргу (x_3) побудовано за допомогою команди «Регрессия» пакету «Анализ данных» MS EXCEL.

Побудовано рівняння регресії

$$y = 4104,375 + 0,058x_1 - 0,035x_3$$

Значення множинного коефіцієнту кореляції 0,879 показує, що побудована модель достатньо якісно відображає залежність. Рівень значущості F -критерію показує, що з ймовірністю 0,962 модель можливо вважати адекватною дійсності.

Залишки на ЄКР

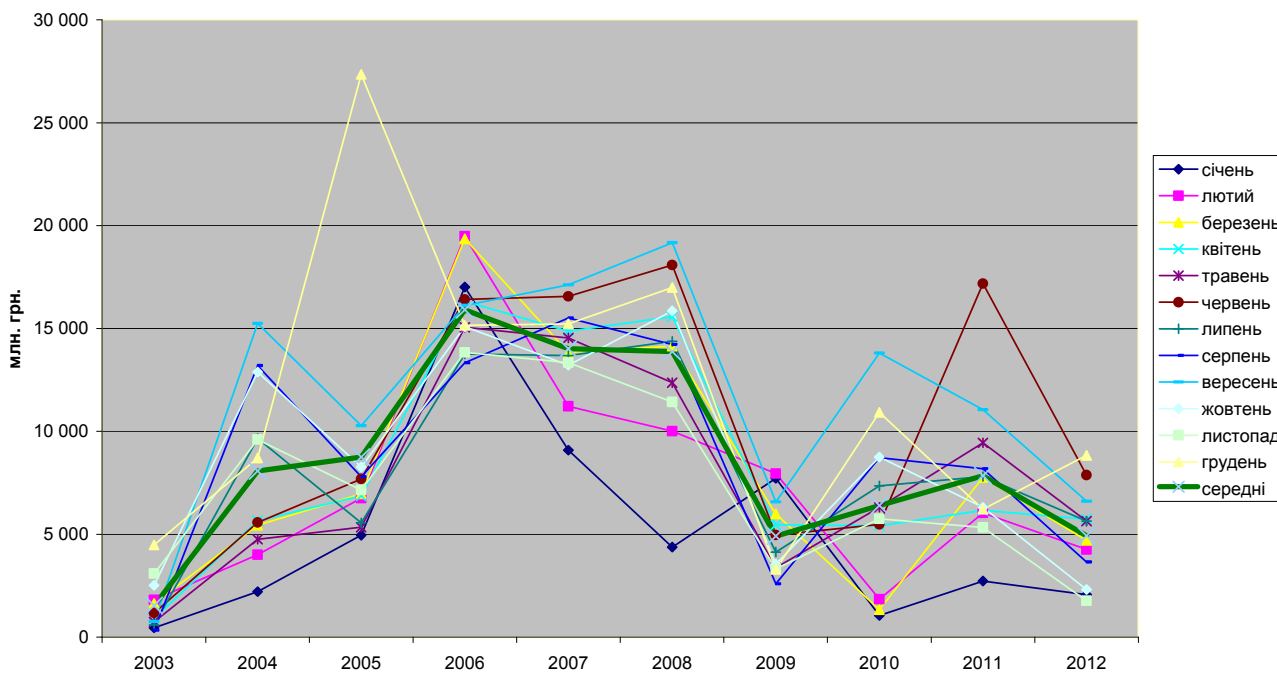

Рис. 2. Динаміка вхідного середньомісячного сальдо ЄКР в Україні у 2003-2010 рр. (станом на початок місяця)

* Примітка: Побудовано за даними Державного казначейства України [8]

Здійснимо прогноз середнього залишку на ЄКР на 2013 рік. Згідно бюджету 2013 року доходи державного бюджету (x_1) складатимуть 361510 млн. грн., державний та гарантований борг (x_3) складе близько 450000 млн. грн. Середній розмір залишків на ЄКР будуть складати

$$y = 4104,375 + 0,058 \cdot 361510 - 0,035 \cdot 450000 = 9321,96 \text{ млн. грн.}$$

Висновки. Оскільки, залишок на єдиному казначейському рахунку в системі казначейства для задоволення добової потреби в видатках повинен складати не менше 8 млрд.грн., то, як видно з прогнозу середнього залишку на єдиному казначейському рахунку на 2013 рік, він становитиме 9321,96 млн.грн. Це означає, що потреба в залишках єдиного казначейського рахунку буде задовольняти потреби в покритті видатків, та навіть перевищить на 1 млрд. грн. Казначейство історично пов'язане з розвитком системи управління державними коштами та є певним інструментом у вирішенні проблем, які торкаються витрачання бюджетних коштів, поповнення бюджету, касового виконання і т.і. Реалізація функції управління бюджетними потоками держави стала можливою через консолідацію фінансових ресурсів держави на єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Запровадження ЄКР, на який зараховуються державні доходи і з якого здійснюються видатки, дозволяє органам казначейства мати вичерпну інформацію про стан державних фінансів, а отже, володіти фінансовим важелями макроекономічного регулювання. Практика управління фінансовими ресурсами та організації контролю за бюджетними коштами дозволяє оперативного маневрувати обмеженими державними коштами, спрямовувати їх на першочергові соціально-економічні проблеми [3, 6, 8].

Таблиця 1. Середні значення показників зведеного доходу, зведених видатків, державного та гарантованого боргу та ЄКР

Роки	Доходи, млн грн	Видатки, млн грн	Залишок на ЄКР, млн грн	Держ. та гар. борг, млн грн
2003	75286	75793	1540,4	77421,6
2004	91529	101416	8 074	85312,3
2005	134183	141699	8 744	78126,4
2006	171812	175284	15 912	80536,6
2007	219939	226036	14 016	88696,8
2008	297845	309216	13 882	190658,5
2009	272967	307399	4 906	303093,8
2010	257051	303589	6 394	432321,5
2011	314617	333459	7848,5	473121,6
2012	345450	365138	4921	502433,8

[Розроблено автором]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Юрій С.І. Бюджетна система України [Текст] / Юрій С.І., Бескид Й.Н. – К.: НІОС, 2000. – 400 с.
2. Юрій С.І. Казначейська система [Текст] підручник / Юрій С.І., Стоян В.І., Даневич О.С. – Тернопіль: Вид. «Карт-блани», 2006. – 240-259 с. – 2000 экз.- ISBN 966-7952-45-2.
3. Огданський Н. Консолидація фінансових средств в одной структуре [Текст] // Казна України. – 2003. – №9. – с. 9-10, 25
4. Охримовський О. Удосконалення організації в роботі територіальних казначейських органів [Текст] // Казна України. – 2004 – №11.- С. 4-6.
5. Петрашко П.Г. [Текст] // Казна України. – 2004. – № 7-8. – С. 11-12.
6. Прокофьев С.Е. Казначейская система исполнения бюджета Франции. // Бюджет, 2003, № 6.
7. Чечуліна О.О. Державне казначейство: правовий статус і напрямки діяльності [Текст] // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – № 12. – С. 18.

8. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.treasury.gov.ua>. 10.12.20012. Загол с экрана.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2012